

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 1 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 KAP.

8 §.

Är skifteslag, som i 2 § under 1 eller 2 avses, ej förut genom lantmäteriförrättning delat, må på yrkande av därtill behörig delägare laga skifte därå äga rum, därest för envar delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning antingen såsom särskild fastighet eller, om fastigheten i samband med skiftet sammanlægges med annan fastighet eller fastighetsdel, tillsammans med denna eller, där skifteslaget utgör samfällighet för två eller flera ursprungliga skifteslag, tillsammans med övriga ägor till fastighet, för vilken ägolotten utlägges. Kan sådan ägolott utläggas allenast för sökanden eller, jämte honom, viss eller vissa delägare, må jämväl skifte kunna äga rum, för såvitt de å andra än nu omförmälda delägare belöpande andelar kunna utläggas i gemensam ägolott av beskaffenhet, varom ovan sägs.

Är odelat — — — härför möter.

¹ Senaste lydelse av 1 kap. 8 §, se SFS 1936: 317.

Ej skall — — — för avstyckning.

Där enligt — — — till efterrättelse.

3 KAP.

14 §.

Under laga skiftes — — — tillträde (15 kap.).

Föredragas frågorna — — — i protokollet.

Anmäler ägare av fastighet inom skifteslaget, att han vill göra framställning om fastighetens sammanläggning med annan honom tillhörig fastighet eller fastighetsdel, och är ej uppenbart, att sammanläggningen icke enligt lag kan äga rum, förelägge lantmätaren honom viss tid, inom vilken framställningen skall göras; och skall med skiftets fortgång, i vad det är beroende på sammanläggningen, anstå till dess frågan om sammanläggningen slutligen avgjorts, såvida ej skiftet därav oskäligt uppehålles.

Frågor, som — — — ägodelningsrättens behandling.

4 KAP.

3 §.

Skriftlig redogörelse — — — biläggas protokollet.

På grund av utredningen skola förrättningsmännen meddela utlåtande, innefattande yttrande om skifteslagets omfång samt besked, huruvida tillstånd till det sökta skiftet lämnas eller icke. Har jämlikt 3 kap. 14 § tredje stycket meddelats föreläggande av tid för framställning om sammanläggning, som där sägs, och är frågan huruvida skiftet må verkställas beroende av sammanläggningen, skall vid tillstånd till skiftet fästas villkor att sammanläggningen äger rum.

Har fråga — — — denna del.

Varder tillstånd — — — äga rum.

Att, där — — — 10 kap. 5 § stadgat.

4 §.

Har genom utlåtande, som i 3 § avses, meddelats tillstånd till delning av skifteslag, varom i 1 kap. 7 eller 11 § sägs, eller tillstånd till skifte under villkor, som i 3 § andra stycket omförmäles, eller innefattar utlåtandet bestämmelse om avsättande av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark till gemensamhetsskog eller om tillämpning av 1 kap. 4 §, skall utlåtandet underställas ägodelningsrättens prövning; dock att, där i sistnämnda fall allenast avses sammanförande till ett skifteslag av områden, vilka inom ursprungligt skifteslag vid en eller flera lantmåteriförrättningar undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftade, eller av samtliga ägotalter, i vilka skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 sägs, uppdelats, eller av stamfastighet och avsondrad lägenhet eller därmed jämförlig fastighet

eller avstyckad ägovidd, underställning ej erfordras, där ej sådan åtgärd eljest skall äga rum.

Ändå att — — — ägodelningsrättens prövning.

Underställning, varom — — — i hela dess vidd.

Ej må — — — närmare förmäles.

17 KAP.

1 §.

Kostnaderna för laga skifte, vari inbegripas arvode till förrättningsmän och sakkunniga ävensom resekostnadsersättning, i den mån sådan kostnad ej gäldas av statsmedel, lösen för kartor och handlingar samt utgifter för hantlangning, skola, där ej annat följer av vad nedan stadgas, utgöras av alla delägarna i förhållande till det uppskattade ägobelopp var och en av dem vid skiftet erhållit.

Har laga skifte förrättats på yrkande av ägare till sådan jord, som omförmäles i 1 kap. 9 § andra stycket, skall vid skifteskostnadernas fördelning mellan delägarna jämkning äga rum med hänsyn till den nytta envar av dem haft av skiftet.

Har jämlikt — — — därefter lämpas.

Finnes, i fall då delägares fastighet i skifteslaget under skiftet sammanlagts med däri icke ingående ägor, att skiftet medför avsevärd nytta vid bruket av dessa, vare delägaren pliktig vidkännas sådan ökning av sin andel av skifteskostnaderna, som med hänsyn därtill må anses skälig.

Rågrannar och — — — av förrättningen.

Vad om — — — 14 kap. 10 § omförmäles.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

2) L a g

om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Fastigheter å — — — å landet.

Vidare må — — — å landet.

Ej vare — — — mot sammanläggning.

Vad nu är sagt — — — här är fråga.

¹ Senaste lydelse av 1 och 6 §§, se SFS 1937: 165.

Fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, må, oberoende av vad här ovan sägs, sammanläggas, där sammanläggningen, på sätt i 3 kap. 14 § i lagen om delning av jord å landet förmäles, kan ske under skiftet samt laga hinder mot sammanläggningen icke, efter tyndan i denna lag stadgas, prövas föreligga. Den omständigheten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke heller hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må under i övrigt stadgade förutsättningar med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas:

från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i sammanläggningen och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken icke, med mindre sammanläggningen kommer till stånd, kan jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i nyssnämnda lag vid skiftet utläggas särskild ägolott.

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock ej beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning med annan fastighet avstyckats från fastighet, som är upptagen i jordregistret, ej heller i fråga om fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och som under skiftet göres till föremål för sammanläggning med annan fastighet.

6 §.

Fastigheter, vilkas — — — laga skifte.

I samband med laga skifte må sammanläggning av fastigheter äga rum, allenast där de prövas kunna tillhopa bilda fastighet, vilken överensstämmer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. i omförmälda lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § sista stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 211, i vilken herr *Holmbäck* — jämte det han anhållit, att vederbörligt utskott ville

utarbete nödig lagtext — hemställt, *dels* att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av bestämmelserna i 13 kap. 15 och 17 §§ samt 14 kap. 4 § jorddelningslagen, att vid prövningen av frågor om utflyttning samt fördelning och inlösen av byggnader hänsyn må tagas även till fastighet utom skifteslaget, vilken ingår i sammanläggning med ägolott inom detsamma, *dels ock* att riksdagen måtte avslå förslaget om ändring av 17 kap. 1 § samma lag.

I motiveringen till motionen har därjämte framhållits, att »frågan om lämpligheten av att, såsom i propositionen skett, låta termen fastighet avse ej blott registerenhet utan även kvotdel av sådan» torde böra närmare övervägas.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de föreliggande förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 9 juni 1939 meddelade bemyndigande har chefen för justitiedepartementet tillkallat vissa sakkunniga för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m. De sakkunniga, vilka antagit namnet *fastighetsbildningssakkunniga*, hava under åberopande av vad direktiven för deras verksamhet innehålla om lämpligheten av att vissa frågor göras till föremål för särskilda förslag, avgivit ett den 17 november 1939 dagtecknat utlåtande med förslag till vissa ändringar i lagarna den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m.

Yttranden över förslaget hava inhämtats från hovrätterna, kammarkollegium, lantmäteristyrelsen och ägodelningsdomarna i 36 domsagor, varjämte till lantmäteristyrelsens yttrande fogats över förslaget avgivna yttranden från överlantmätarna i samtliga län.

Det genom propositionen framlagda förslaget överensstämmer, bortsett från några smärre ändringar, med de sakkunnigas förslag.

Rörande *propositionsförslagets grunder och allmänna innehåll* må följande anföras.

Förslaget avser att till befördran av en lämplig indelning av landets jord vidga möjligheten att med laga skifte kombinera sammanläggning av fastigheter och såmedelst eller i samband därmed undanröja vissa legala hinder mot att till fullo utnyttja dessa båda fastighetsbildningsmetoder.

Beträffande de *sakkunnigas* uttalanden härom samt *remissyttrandenas* innehåll i denna del får utskottet hänvisa till den redogörelse, som lämnats å sid. 7—12 i propositionen. Utöver vad denna redogörelse innehåller må följande upplysningar lämnas.

Lantmäteristyrelsen har i sitt yttrande hänvisat till ett uttalande av en överlantmätare, att det borde utsägas, att gällande bestämmelser om utflyttning finge så tolkas, att hinder ej mötte att tillåta utflyttning till utom skif-

teslaget belägen del av i skiftet i övrigt ingående fastighet, som därvid bildats genom sammanläggning. Styrelsen har vidare erinrat, att en annan överlantmätare upptagit samma fråga. Enligt styrelsens mening vore det sålunda upptagna spörsmålet värt beaktande, men då dylik utflyttning till ägor utom skifteslaget kunde ifrågakomma jämväl i andra än nu förevarande fall — i allmänhet då av utflyttande fastighets ägor endast en del inginge i skiftet — hölle styrelsen före, att spörsmålet lämpligen borde behandlas i sammanhang med den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Westman, har i förevarande hänseende till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet för den 16 februari 1940 anfört bl. a.:

För egen del vill jag till en början betona att den av de sakkunniga väckta frågan, även om den till det yttre framstår som en detalj, otvivelaktigt såväl för de enskilda jordägarna som för det allmänna har sin stora betydelse som ett led i strävandena att åstadkomma en lämplig indelning av fastigheterna. För en sund jordpolitik är det av synnerlig vikt att fastighetsindelningen såvitt möjligt bringas i överensstämmelse med vad som ur jordbruksynpunkt och med hänsyn till rådande äganderättsförhållanden kan anses såsom lämpliga brukningsenheter. — — — Vad särskilt angår den av de sakkunniga och i ett av remissyttrandena berörda frågan huruvida man icke, där sammanläggningsmöjlighet för närvarande saknas, skulle kunna nöjas åt ett faktiskt sambruk, må anföras att man vid den genom jorddelning och sammanläggning skeende fastighetsbildningen måste söka eftersträva, att icke någon registerfastighet bildas, med mindre den i och för sig är tjänlig för visst förnuftigt ändamål, som därmed avses. Indelningen av jorden i dylika fastigheter utgör visserligen icke någon fullgod garanti för att ej på privat väg tillskapas en annan uppdelning i brukningsenheter, som måhända alls ej motsvarar berörda lämplighetskrav. Men särskilt om, såsom i viss mån redan för närvarande är fallet, reglerna om lagfart och inteckning och rörande olika med äganderätt eller innehav av jord följande rättigheter och skyldigheter bygga på registerindelningen, måste det tydligen vara av intresse för vederbörande enskilda att söka rätta äganderätts- och brukningsförhållandena efter denna indelning. Allmänt lärer ock erkännas att densamma bör hava en viktig funktion ej blott i redovisningshänseende utan även såsom ett medel att åstadkomma en privaträttslig indelning, som ur nationalekonomisk synpunkt är tillfredsställande. Fråga om att ytterligare stärka detta medels effektivitet står ju ock på dagordningen och är föremål för de sakkunnigas undersökningar. Av det sagda följer att man vid bedömandet av spörsmålet, huruvida viss delägares andel i ett skifteslag må utbrytas, icke bör anse en brist i den tilltänkta ägolottens beskaffenhet kunna avhjälpas genom sambruk med annan fastighet. Att man det oaktat genom den särskilda lagstiftningen för vissa delar av Kopparbergs län tillmätt sambruk viss betydelse i förevarande hänseende, beror ju på speciella omständigheter, som icke kunna åberopas för en allmän regel av dylikt innehåll. — — — Fastighetsindelningen kan ej få byggas på så osäker grund som antagande om fortbeståndet av de för tillfället rådande sambruks- och äganderättsförhållandena. — — — De möjligheter lagstiftaren berett för en kombination av jorddelning och sammanläggning hava — — — flitigt begagnats och visat sig mycket värdefulla.

Dessa möjligheter äro emellertid begränsade. Naturligt nog iakttogs vid

1926 års lagstiftning försiktighet med avseende å det då oprövade sammanläggningsinstitutet. Dess användning medgavs endast i vissa uppräknade fall, där behovet därav ansågs mest framträdande. Häri torde man böra söka förklaringen till att lagen, medan den möjliggör sammanläggning i samband med avstyckning och sammanläggning av fastigheter, som tillhöra ett under laga skifte varande skifteslag, icke öppnar utväg att med fastighets utbrytning genom laga skifte kombinera fastighetens sammanläggning med en i skiftet icke ingående fastighet. Något skäl att förbjuda en kombination av sistnämnda slag torde icke föreligga. Behovet av densamma, vilket vid lagens tillkomst ännu icke trätt i dagen, är emellertid, på sätt de sakkunniga utvecklat och många av remissmyndigheterna vitsordat, numera kännbart. Saknaden av regler, som möjliggöra ifrågavarande kombination av skifte och sammanläggning, måste därför anses som en brist, vilken snarast bör avhjälpas. Väl krävas starka skäl för vidtagande av partiella reformer då, såsom för närvarande är fallet, en överarbetning av lagstiftningen å området i dess helhet förberedes. Sådana skäl torde emellertid här vara för handen. Om behovet av den nu föreslagna lagändringen icke med samma styrka gjort sig gällande överallt, framgår dock av utredningen att detsamma vad många orter beträffar är trängande. Hänsyn måste tagas till att en fullständig revision av fastighetsbildningslagstiftningen säkerligen, i anseende till dess betydande omfattning och vikt, kommer att taga tämligen lång tid i anspråk och att den nu ifrågavarande ändringen icke lärer vara av beskaffenhet att föregripa framtida avgöranden i tveksamma spörsmål. Att inarbetandet av de nya reglerna i den gällande lagens text måste tynga denna är en olägenhet, som icke kan tillmätas avgörande betydelse och som torde kunna avhjälpas framdeles vid den allmänna revisionen.

Om man alltså nu utvidgar möjligheterna att verkställa sammanläggning under laga skifte så att kvotdel, som skall utbrytas genom skiftet, må sammanläggas med fastighet, som ej ingår i skiftet, bör tydligen vad sålunda skall gälla om fastighet kunna tillämpas även å fastighetsdel, d. v. s. sådan del av fastighet, som avstyckas under villkor om sammanläggning. Att detta varit de sakkunnigas mening framgår av de av dem föreslagna ändringarna av texten i vissa paragrafer. En missuppfattning av förslaget i denna punkt har emellertid kommit till synes i några av remissyttrandena, varför jag velat särskilt framhålla saken och betona att uttrycket 'fastighetsdel' här såsom eljest på förevarande lagstiftningsområde användes i nyssnämnda betydelse, medan termen fastighet avser ej blott registerfastighet utan även kvotdel av en sådan.

Även det av de sakkunniga föreslagna nya undantaget från regeln att i sammanläggning få ingå blott fastigheter, som tillhöra samma *ursprungliga* skifteslag, synes mig väl motiverat. Den inskränkning av sammanläggningsmöjligheterna, som denna regel innebär, har visserligen tillkommit i ett bestämt syfte, nämligen att förebygga oreda i fastighetsförhållandena och minska betydelsen av det ännu olösta spörsmålet om och i vad mån en fastighet, som bildats av delar av olika skifteslag, skall ingå i skifte å ettdera av dessa. Betydelsen härav får emellertid icke överdrivas. Jag vill i detta avseende hänvisa till mina yttranden till statsrådsprotokollet år 1937, när jag föreslog den av statsmakterna samma år genomförda inskränkningen i regeln tillämplighet. Bl. a. framhöll jag då, hurusom de skäl, som kunde åberopas för regeln, ägde enahanda giltighet beträffande sammanläggning av fastigheter inom olika sekundära skifteslag. Sådant sammanläggning har emellertid

varit medgiven alltsedan ikraftträdandet av 1926 års lagstiftning, och den erfarenhet i förevarande hänseende, som man nu har att bygga på, omfattar alltså mer än ett årtionde. Då under hela denna tid de befarade olägenheterna icke i något känt fall gjort sig märkbara, lär sådan vikt icke behöva tillmätas dem att varje i och för sig önskvärd utvidgning av möjligheterna att sammanlägga över rågång eller skifteslinje måste väcka betänklighet. Vidare må särskilt framhållas att en dylik, i enlighet med de sakkunnigas förslag skeende utvidgning i själva verket icke skulle vara att gå ett steg längre än vad 1937 års lagändring innebär utan endast att i full överensstämmelse därmed medge enahanda undantag från regeln i ett parallellfall, för vars uppkomst möjlighet skulle skapas genom den föreslagna nya kombinationen av sammanläggning och laga skifte.

Jag delar alltså de sakkunnigas mening att omedelbart bör öppnas möjlighet för sammanläggning under laga skifte mellan fastighet i skifteslaget och fastighet utom detsamma samt att därvid bör göras ett mot 1937 års lagändring svarande undantag från regeln att sammanläggning icke får omfatta fastigheter, tillhörande olika ursprungliga skifteslag.

Vad därefter angår sättet för genomförande av propositionsförslagets syfte har en redogörelse för *sakkunnigförslagets* och *remissyttrandenas* innehåll lämnats å sid. 15—20 i propositionen.

Föredragande departementschefen har härutinnan anfört bl. a.:

Det ideala sättet för skiftes kombination med sammanläggning vore tydligen att frågorna, i den mån de äro beroende av varandra, finge avgöras samtidigt av en och samma myndighet. Detta önskemål torde emellertid icke kunna fullt ut förverkligas, i varje fall icke utan en så genomgripande omvandling av det nuvarande systemet, att den ej kan ifrågakomma i förevarande sammanhang. Skall man anknyta till gällande regler måste sammanläggningen ske vid en tidpunkt och skiftesläggningen vid en annan. Lämpligen bör då den förstnämnda åtgärden ske först, ty risken för att en ofullständig fastighet tillskapas genom skiftet eller att hela skiftet kanske behöver göras om eller gå åter måste anses allvarligare än faran för att de ifrågavarande förutsättningarna för sammanläggningen visa sig brista, sedan denna kommit till stånd. Med realiserandet av de sakkunnigas förslag skulle sistnämnda fara dessutom väsentligt minskas, i det att sammanläggningen skulle företagas, visserligen före själva skiftesläggningen, men först efter det att tillstånd till skiftet meddelats, därvid ju tillika ett preliminärt överslag skall ske rörande skiftesläggningens huvuddrag. Beträffande den under utredningen diskuterade möjligheten att, i likhet med vad som skett vid den särskilda jorddelningslagstiftningen för vissa delar av Kopparbergs län, låta sammanläggningen gå åter, därest skiftet inställes, biträder jag de sakkunnigas mening. Ofta torde vid sammanläggningen åtskilliga inteckningsfrågor hava med stort besvär och ansenliga kostnader ordnats så att särin-teckningar i de olika i sammanläggningen ingående fastigheterna kommit att belasta hela den nybildade fastigheten med viss inbördes förmånsrätt. Föga tillfredsställande vore då, om dessa åtgärder sedermera skulle visa sig hava skett förgäves och åstadkommit ett helt annat resultat än vad som avsetts. Såsom de sakkunniga framhållit skulle det ock kunna medföra olägenheter såväl att förbjuda som att tillåta inteckning i den genom sammanläggningen bildade fastigheten under den tid sammanläggningens fortbestånd vore tvevelaktigt. Förbud synes icke heller ifrågasättas från något håll. Då det emellertid i vissa remissyttranden antydes att några komplikationer ej skulle uppstå av att inteckning meddelats, vill jag erinra att i sammanläggningen

kan hava ingått område, som avstyckats under villkor om sammanläggningen. Förfaller beslutet härom, går även avstyckningen åter, och det av inteckningen besvärade området återförenas med sin stamfastighet. Området bör naturligtvis icke därför bliva fritt från inteckningen, men lika litet kan denna få komma att besvära även stamfastigheten.

En ökad säkerhet för att ej förutsättningarna för beslutad sammanläggning skola brista kan beredas genom att utlåtandet om tillstånd till skiftet underställes ägodelningsrättens prövning. — — — Det synes — — — lämpligast att — — — göra underställning obligatorisk endast i fall då sammanläggningen är en förutsättning för att skiftet överhuvud taget skall få äga rum och tillståndet till skiftet således meddelas under villkor om sammanläggningen. I detta fall lär underställning kunna anses ligga i alla delägarnas såväl som i det allmännas intresse. — — —

Genom underställning vinnes ej blott en säkrare grundval för sammanläggningen och för de fortsatta skiftesåtgärderna utan vanligen även att de av varandra beroende frågorna kunna avgöras i ett intimare sammanhang. Regelmässigt torde ägodelningsrätten kunna på en gång pröva båda frågorna. — — — Ett stadgande att frågan om sammanläggningen och det underställda utlåtandet om skiftetillstånd skola prövas av rätten i ett sammanhang, synes obehövt och med avseende å vissa situationer mindre lämpligt, enär därav skulle kunna föranledas onödigt dröjsmål eller överflödiga kostnader. Det kan ju tänkas att skiftesfrågan kan upptagas vid ett sammanträde, som rätten av annan anledning måste hålla, och att vid detta tillfälle sammanläggningsärendet ännu icke kommit i det skick att det kan företagas till avgörande. Domaren bör naturligtvis icke kunna förordna om sammanläggningen, innan rätten prövat det underställda utlåtandet om tillstånd till skifte. Att sammanläggningen sker i samband med skiftet innebär enligt förslaget bl. a. att skiftetillstånd skall hava meddelats av förrättningsmännen respektive, om deras utlåtande härutinnan skall underställas, att rätten prövat skiftet få äga rum.

Vad angår skifteskostnadsfördelningen så kan ju icke i detta sammanhang komma i fråga att inlåta sig på det betydande spørsmålet om en revision av den gamla principen om fördelning i förhållande till de vid skiftet erhållna ägobeloppen. Avsikten med förslaget i förevarande punkt är endast att reglera en detaljfråga, som uppkommer i anledning av förslagets huvudsakliga innehåll. För övrigt skulle den föreslagna nya bestämmelsen endast formellt hava karaktär av undantag från regeln. Denna avser nämligen fördelning mellan de i skiftet ingående fastigheterna men torde näppeligen innebära ett ståndpunktstagande till frågan, huruvida någon utom skifteslaget belägen fastighet, som drager nytta av skiftet, bör deltaga i kostnaderna för detsamma. Beträffande denna fråga har däremot i 17 kap. 1 § fjärde stycket jorddelningslagen givits ett stadgande, med vars grund den nu föreslagna bestämmelsen lär kunna anses överensstämma. Naturligtvis bör den del av den genom sammanläggningen bildade fastigheten, som icke ingår i skiftet, ej likställas med de av detta omfattade ägorna, men lika litet kan det vara billigt att i alla fall vid kostnadsfördelningen helt bortse från synpunkten, huruvida skiftet medför nytta vid bruket av fastighetens utanför skifteslaget belägna ägor. Förhållandena kunna vara så växlande att någon fix norm för beräkningen av dessa ägors andel icke torde kunna uppställas. Ägornas storlek och värde kunna tydligen ej tjäna till måttstock. Hänvisning får ske till en skälighetsprövning i varje särskilt fall. Till förekommande av missbruk av bestämmelsen synes välbetänkt att, såsom de sakkunniga föreslagit, göra dess tillämplighet beroende av att den ifråga-

varande nyttan kan betecknas såsom avsevärd. Sin största praktiska betydelse torde bestämmelsen få i sådana fall, då vederbörande delägare icke lika väl kan låta med sin begäran om sammanläggningen anstå tills skiftet fullbordats utan har behov av att få åtgärderna kombinerade, såsom förhållandet är om hans andel i skifteslaget är så ringa, att den eljest ej skulle kunna utbrytas, eller om han önskar få sin ägolott utlagd på ett sätt, som kan tillåtas endast under förutsättning att sammanläggningen ägt rum. I fall då hans andel i skifteslaget är ringa och han sålunda enligt huvudregeln skulle få blott obetydlig del i skifteskostnaderna, är den föreslagna undantagsbestämmelsen tydligen mest behövlig. Otvivelaktigt kan i detta fall skiftet vara till avsevärd nytta vid bruket av hans utanför skifteslaget belägna, i sammanläggningen ingående ägor, såsom t. ex. om skiftet verkställt för utbrytning av en ringa kvotdel och dennas sammanläggning med annan fastighet till välbehövlig utvidgning av området för därtill hörande ekonomibyggnader eller andra anläggningar.

Med anledning av de i motionen framställda yrkandena vill utskottet erinra om innehållet av vissa stadganden i jorddelningslagen. De av motionärerna åberopade lagrummen i 13 kap. hava följande lydelse:

15 §. Fordras för begränsning av antalet skiften eller för åstadkommande av förmånlig ägoanordning i övrigt att en eller flera delägare utflytta, och prövas de fördelar, som av utflyttningen vinnas, med hänsyn till brukningsförhållandena inom skifteslaget vara av större betydelse än de med nämnda åtgärd förenade kostnader och olägenheter, då skall utflyttning ske i den utsträckning sådan prövas nödig.

17 §. Utflyttande delägars ägolott skall utläggas så, att därå finnas lämplig byggnadsplats och tillgång till gott vatten.

14 kap. 4 § är av denna lydelse:

Tillhöra byggnader eller anläggningar gemensamt flera delägare, åt vilka utläggas särskilda ägolotter, och kunna de med eller utan mellangift i penningar lämpligen fördelas mellan dessa delägare, eller finnes, där byggnadsplatsen tilldelats någon av dem, lämpligt, att övriga delägars andelar helt eller delvis inlösas av honom, söke förrättningsmännen åvägabringa överenskommelse mellan delägarna om fördelning eller inlösen av byggnaderna eller anläggningarna. Kunnat ej delägarna enas härom, skola förrättningsmännen bestämma i frågan, dock att delägare icke må mot sitt bestridande åläggas lösa flera eller större byggnader eller anläggningar än för bruket av hans ägolott tarvas.

Äro förhållandena sådana att gemensamma byggnader eller anläggningar ej lämpa sig för fördelning eller inlösen, efter vad nu sagts, hänvise förrättningsmännen delägarna att enligt föreskrifterna i lagen om samäganderätt hos domstol begära förordnande, som där avses, i fråga om den gemensamma egendomen.

I mål angående laga skifte har Svea hovrätt i utslag den 7 mars 1938, mot vilket talan ej fått fullföljas, förklarat den omständigheten, att en viss hemmansdel icke ingått i skiftet, icke hava utgjort hinder för förrättningsmännen att meddela föreskrift om utflyttning av vissa mindre byggnader till nämnda hemmansdel samt värdera kostnaderna därför. Såsom stöd för detta avgörande har i utslaget upptagits, att den en viss delägare, M., vid skiftet tilldelade ägolotten utbrutits under åberopande av att densamma

skulle läggas i sambruk med omförmälda hennes man tillhöriga hemmansdel och tillsammans med sistnämnda fastighet utgöra en småbrukslott, att samtliga skiftesdelägare varit ense om att de M. tillskiftade byggnaderna, om vilka nu vore fråga, nämligen en mindre gammelstuga, del av trösklada och ett härbre, skulle utflyttas från hemskiftet till hemmansdelen, som vore försedd med åbyggnader och där M. och hennes man vore bosatta, samt att ett uppförande av nämnda byggnader å M:s ägolott icke lämpligen kunnat ifrågakomma. Det skifte, om vilket i detta fall var fråga, skedde enligt lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, vilken lag i fråga om utflyttning icke innehåller några särregler i förhållande till jorddelningslagen.

Till belysning av den i motionen berörda terminologiska frågan om innebörden av termen »fastighet» vill utskottet lämna följande upplysningar.

I *förordningen den 13 juni 1908 angående jordregister* stadgas bl. a., att hemman och övriga jordeboksenheter skola upptagas å särskilda upplägg i jordregistret (§ 2). Då i förordningen användes beteckningen jordregisterenhet, avses därmed fastighet, för vilken sådant särskilt upplägg gjorts. Enligt den i förordningen använda terminologien kunna flera fastigheter förekomma inom en jordregisterenhet (se exempelvis § 15 tredje stycket).

Lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad upptager i sitt 7 kap. stadganden om fastighetsregister för stad. I sådant register skola såsom en enhet upptagas bl. a. tomter och stadsägor samt vissa närmare beskrivna »fastigheter» och »områden» (10 §).

Vidare må här hänvisas till 1 § i *lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.*, i vilket lagrum utsäges, att med fastighet förstås i nämnda lag vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister.

I 13 kap. 11 § *jorddelningslagen* stadgas, att om skiftesdelägare på grund av olika fång innehar särskilda i jordregistret icke redovisade »andelar av en under visst jordregisternummer upptagen fastighet», dessa andelar skola utläggas i en ägolott.

De genom propositionen framlagda förslagen avse att till befördran av en lämplig indelning av landets jord vidga möjligheten att med laga skifte kombinera sammanläggning av fastigheter och därigenom eller i samband därmed undanröja vissa legala hinder mot att till fullo utnyttja dessa båda fastighetsbildningsmetoder. Genom de föreslagna lagändringarna skulle, såsom de sakkunniga framhållit, dels öppnas utväg att etablera sådant samband mellan å ena sidan laga skifte och å andra sidan sammanläggning av fastighet i skifteslaget med fastighet eller fastighetsdel utom detsamma. att hänsyn till sammanläggningen kan tagas vid den i 1 kap. 8 § jorddelningslagen anbefallda prövningen av ägolotts beskaffenhet och vid avgörande av skifteslägningsfrågor i övrigt, dels ock sammanläggning i dylikt fall, om den är en nödvändig förutsättning för att särskild ägolott skall

Utskottet.

kunna utläggas för den förra fastigheten, kunna ske oberoende av det beträffande sammanläggning eljest i regel gällande villkoret, att fastigheterna tillhöra samma ursprungliga skifteslag. Propositionen innefattar vidare förslag om tillägg till reglerna i jorddelningslagens 17 kap. 1 § om fördelning av skifteskostnader. Detta tillägg tager sikte på det fall, att delägares fastighet i skifteslaget under skiftet sammanlagts med däri icke ingående ägor, och det befinnes, att skiftet medför avsevärd nytta vid bruket av dessa. I dylikt fall skulle delägaren vara pliktig vidkännas sådan ökning av sin andel av skifteskostnaderna, som med hänsyn därtill må anses skäligen.

I den föreliggande motionen har påyrkats sådan ändring av gällande bestämmelser, att vid prövningen av frågor om utflyttning samt fördelning och inlösen av byggnader hänsyn måtte tagas även till fastighet utom skifteslaget, vilken inginge i sammanläggning med ägolott inom detsamma. Detta vore enligt motionärens mening icke möjligt enligt gällande bestämmelser. Sålunda medgäves utflyttning endast inom skifteslaget — motionären har härutinnan hänvisat till 13 kap. 17 § i jorddelningslagen — medan efter den föreslagna reformen utflyttning till fastighet eller fastighetsdel utom detsamma i många fall syntes bliva påkallad. Vidare reglerades delägares skyldighet att inlösa byggnader endast med hänsyn till den utbrutna ägolottens behov, icke efter hela den genom skiftet och sammanläggningen bildade fastighetens. Om den utom skifteslaget belägna fastigheten vore försedd med byggnader, som vore tillräckliga för bruket av den sammanlagda fastigheten, borde denna icke ytterligare tilläggas något av skifteslagets byggnadsbestånd för bruket av den utbrutna ägolotten. Skifteslagets byggnader vore ju för övrigt i regel ändock icke tillräckliga för de nytillkomna brukningsenheterna inom detta. Vore fastigheten utom skifteslaget obebyggd, borde skyldigheten att inlösa byggnader icke begränsas till vad som vore nödvändigt endast för den därmed sammanlagda ägolotten. Hade övriga delägare erforderliga egna åbyggnader, borde i sådant fall den sammanlagda fastighetens ägare kunna åläggas att inlösa de gemensamma byggnaderna eller så stor del av dem, som erfordrades för hela fastighetens bruk. I motionen har uttalats, att åtminstone tills vidare vissa jämkningar i bestämmelserna i 13 kap. 15 och 17 §§ samt 14 kap. 4 § i jorddelningslagen syntes vara tillräckliga såsom komplement i förevarande hänseende till Kungl. Maj:ts förslag.

Den av motionären sålunda berörda frågan om de i propositionen föreslagna lagändringarnas samband med reglerna i jorddelningslagens 13 och 14 kap. om utflyttning och inlösen av byggnader är otvivelaktigt mycket beaktansvärd. Spörsmålet har också avhandlats i vissa yttranden över de sakkunnigas förslag och enligt vad utskottet inhämtat varit föremål för öfvervägande från de sakkunnigas sida.

Utskottet delar såtillvida motionärens mening att utskottet finner möjlighet böra stå öppen att i de avsedda fallen vid bedömandet av utflyttnings- och inlösningsfrågorna taga hänsyn jämväl till den fastighet utom skifteslaget, med vilken sammanläggning under skiftet äger rum. Reglerna i nämnda kapitel i deras nuvarande lydelse torde emellertid icke lägga hinder i

vägen för ett dylikt hänsynstagande. Vad rättstillämpningen angår har Svea hovrätt i ett särskilt fall, som berörts i utskottets redogörelse här ovan, förklarat den omständigheten, att viss fastighet icke ingått i ett laga skifte, icke hava utgjort hinder för förrättningsmännen vid skiftet att meddela föreskrift om utflyttning av byggnader till denna fastighet. Såsom lantmäteristyrelsen i sitt yttrande över sakkunnigförslaget framhållit kan utflyttning till ägor utom skifteslaget ifrågakomma jämväl i andra än nu förevarande fall, i allmänhet då av utflyttande fastighets ägor endast en del ingår i skiftet. Vid sådant förhållande synes det mindre lämpligt att i lagreglera allenast det av motionären berörda fallet. Utskottet anser i likhet med lantmäteristyrelsen och såsom de sakkunniga torde hava avsett, att hela frågekomplexet bör behandlas i samband med den pågående allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen, och kan därför icke tillstyrka motionen i förevarande del eller i vad där anförts finna skäl för att avstyrka propositionen.

I motionen har vidare yrkats avslag å förslaget om ändring av bestämmelserna om skifteskostnadernas fördelning. Till stöd för detta yrkande har anförts bl. a., att risken för en förhöjning av andelen i dessa kostnader kunde befaras avskräcka skiftesdelägare från att söka sammanläggning som här avses, detta så mycket mera som sammanläggningskostnaderna, vilka drabba sökanden ensam, på grund av inteckningsförhållandena kunna uppgå till avsevärda belopp. Emellertid har i förslaget uppställts såsom förutsättning för att sökandens andel av skifteskostnaderna i dylika sammanläggningsfall skall ökas, att skiftet medför avsevärd nytta vid bruket av de i skiftet icke ingående ägorna. Därtill kommer, att ökningen enligt förslaget skall bestämmas efter vad med hänsyn till denna nytta må anses skäligt. I betraktande härav torde förslaget få anses överensstämma med rättvisa och billighet samt förebygga för långt gående bruk av möjligheten att vid kostnadsfördelningen taga hänsyn till de utom skifteslaget belägna ägorna till fastigheten. Om den föreslagna regeln sålunda i enlighet med sitt innehåll tillämpas med varsamhet, torde de olägenheter, som motionären befarat, icke uppstå. Att fall kunna förekomma, då saknad av en dylik regel skulle medföra för rättskänslan stötande resultat, synes utskottet sannolikt. Härutinnan må hänvisas till vad i propositionen anförts. Utskottet kan alltså icke tillstyrka motionen i förevarande del. I likhet med motionären utgår emellertid utskottet från att frågan om grunderna för fördelning av skifteskostnader kommer under övervägande vid den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen.

I motionen hava slutligen gjorts vissa erinringar mot den terminologi, som använts i det nu framlagda lagförslaget. Motionären torde härutinnan hava syftat till en konsekvent användning i nya lagtexter av termen fastighet i betydelsen registerfastighet. Även enligt utskottets mening är det önskvärt, att terminologien på denna punkt vinner mera stadga. Det må emellertid framhållas, att föreliggande lagförslag, som ju endast avser ändring i vissa delar av jorddelnings- och sammanläggningslagarna, vad angår

de använda uttrycken fastighet och fastighetsdel ansluta till den i dessa delar av lagarna redan begagnade terminologien. Önskemålet om en enhetlig terminologi inom hela det ifrågavarande lagstiftningskomplexet lär kunna tillgodoses först genom en allmän revision av detsamma.

I de hänseenden, som i det föregående icke särskilt berörts, har utskottet icke funnit anledning till erinran mot de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att propositionen nr 90 måtte bifallas av riksdagen;
samt

B. att motionen II: 211 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 31 maj 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Tamm*, *Wistrand*, *Sten*, *Näslund* och *Holstenson*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Olovson* i Västerås*, *Skoglund**, *Pettersson* i Hällbacken*, *Hallagård**, *Molander*, *Sandström* och *Holmbäck*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr *Holmbäck*, vilken anförde:

I den viktigaste av de i motionen berörda frågorna — om utflyttning och därmed sammanhängande spörsmål — föreligger icke i sak någon skiljaktig ståndpunkt mellan utskottet och mig. Utskottet anser emellertid, att de mål, jag velat uppnå genom ändrad lydelse av 13 kap. 15 och 17 §§ samt 14 kap. 4 § jorddelningslagen, skulle kunna nås även med den nuvarande lydelsen av dessa paragrafer. Jag anser fortfarande att man borde företagit vissa ändringar i paragraferna i fråga (kanske särskilt i 13 kap. 17 §), men efter utskottets uttalande, att reglerna i 13 och 14 kap. jorddelningslagen icke tor-

de lägga hinder i vägen för ett hänsynstagande till fastighet utom skifteslaget, har jag ej ansett mig böra i detta hänseende avgiva reservation mot utskottets utlåtande. Förrättningsmännen vid laga skifte samt de dömande myndigheterna hava givetvis att taga hänsyn till utskottets uttalande såsom en del av förarbetena till den nya lagstiftningen.

I fråga om 17 kap. 1 § jorddelningslagen har jag på de i motionen angivna skälen inom utskottet yrkat avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

I fråga om terminologien har jag genom utskottets uttalande om önskvärdheten av en mera stadgad terminologi vunnit mitt syfte med motionen.
